

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

תמוז התשפ"ה
מפטיר ויאמר שמואל אל העם (ש"א יא יד)

פרשת קרח

עלון פרפראות בפרשה וחידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 95 פסוקים = הקמן, חלכנה

ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני ה' הנה אתה וזה מת בירידה וזה מת בעליה שהיא תלייה כדכתיב (אסתר ז י) ויתלו את הקמן. (רבינו אפרים) פרשה זו יפה נדרשת במקדש רבי תנחומא. בפרשה זו תשעים וחמשה פסוקים כמנין יפה.

בפרשת קרח 9 מצוות, מתוכן 5 מצוות עשה ו-4 מצוות לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: שמירת המקדש * פדיון בכור אדם * עבודת הלוי במקדש * מעשר ראשון * הלויים, לתת מעשר מן המעשר. לא תעשה: שלא יתעסקו הכהנים בעבודת הלויים ולא הלויים בעבודת הכהנים * שלא יעבד זר במקדש * שלא לבטל שמירת המקדש * שלא לפדות בכור בהמה טהורה.

רבוינו ז"ל דרשו דרך רמז 'תמוז' ראשי התיבות ז'מני ת'שובה מ'משמים ו'באים, כלומר שימי הדין ראש השנה ויום הכיפורים קרבים ובאים, ויש לזכור לעשות כבר תשובה על עוונותינו. וכן ר"ת - ת'פאר ו'תרומם ז'כרך מ'לכנו - ז'ריזים מ'קדימים ו'עושים ת'שובה.

הנה, בתרגום שני איתא דהמן לא עשה הגורל על תמוז ואב משום שכבר היה בו החורבן ונאמר (נחום ט ט) לא תקום פעמים צרה, וקשה דהא בגמרא (תענית כט.) מבואר להיפך, 'מגלגלין זכות ליום זכאי, וחובה ליום חייב' ותמשה דכרים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז ונחמשה בתשעה באב (משנה תענית ד ו) ונראה שיתבאר ע"פ הגמרא (סוטה ט.) 'לא הפיתי לאומה ונשיתי לה ואתם בני יעקב לא כליתם' והיינו דלגויים אין הקב"ה מכה ושונה אלא בפעם אחת מכלה אותם כשמגיע הזמן אבל בישראל אינו כן, והאי קרא לא תקום פעמים צרה בגויים מיידי כדמוכחי קראי. והנה המן שחשב שהיום גורם וביום רע יוכל לכלות ישראל ח"ו לא היה יכול לעשות בתמוז ואב דאם היום הזה מסוגל לכלות ח"ו כבר היו כלים בפעם אחת ועל כרחך אין היום הזה ראוי וחיפש יום אחר. (הגר"ח קנייבסקי זצ"ל)

חודש תמוז מסוגל ומקודש 'להשיג אור תורה שבעל פה'. לפי שבחודש זה הוריד משה רבנו את הלוחות הראשונות, ועל כן חודש זה הוא סגולי להבנת דברי התורה. (פרי צדיק)

י"ז בתמוז וט' באב יהיו ימים טובים, ושלושת השבועות שביניהם יהיו כמו ימי חול המועד. 'ובוודאי יתחיל המועד מ"ז בתמוז וימשך עד ט' באב, והימים שביניהם יהיו כמו חול המועד'. (שם משמואל - פרשת קרח) כדכתיב (זכריה ח ט) פה אומר ה' הנה צ-באות צום הרביעי וצום הקמישי וצום השביעי וצום העשירי יתקף לבית יהודה לששון ולשמחה ולמזדים טובים והאמת והשלום אהבו.

כ"ג ימים של קטנות שמ"ז בתמוז עד אחר תשעה באב הם נגד כ"ג ימי הגדלות של ראש השנה עד שמחת תורה. כמו שכאן מתחיל ימי השכחה מ"ז בתמוז שם ההיפוך ראש השנה יום הזכרון וכו', על כן לילך בהדרגה בקטנות בימים ההם כדי שיכול לבוא לגדלות בימים הנוראים: (אמרי פנחס שער ד שבת ומועדים) תמוז ראשי תיבות זכרו תורת משה עבדי (מלאכי ג כב), וגם תמוז ראשי תיבות ז'מן מ'תן ת'ורתינו, כי בשבעה עשר בתמוז ירד משה רבינו מן ההר עם הלוחות, כדי ליתן תורה לישראל, אבל כשראה את העגל, שבר את הלוחות בתחתית ההר, וזה גרם שכחת התורה, וכמו שאמרו חכמינו הקדושים (עירובין נ"ד.) אלקלי לא נשמפרו לוחות הראשונות - לא נשמפקה תורה מישקאל, ולכן חסרה אות ו' מראשי תיבות תמוז, כי אות ו' מרמזת על הלוחות שהיו ארכן ו' ורחבן ו' (בבא בתרא י"ד.). ובתמוז צריכין להמשיך הזיכרון לתקן השכחה של שבירת הלוחות. (ליקוטי מוה"ר א ריו)

ומה ראה קרח לחלק עם משה? נתקנא על נשיאותו של אליעזר בן עזיאל, שמנהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור, אמר קרח, אחי אבא ארבעה היו, שנאמר (שמות ו) 'ובני קהת' וגו', עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה, אחד מלך ואחד פהן גדול, מי ראוי לטל את השננה? לא אני שאני בן יצחק, שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מפקם, הריני חולק עליו ומבטל את דבריו. (רש"י - טו א)

תנו בפרק בן זומא (אבות ד, כא) רבי אליעזר הקפרי אומר: הקנאה והתנאה והקנאות מוציאין את האדם מן העולם. וקשה למה חשיב אלו ביותר משאר עבירות שחייבין בהן מיתה בידי שמים. על דרך הפשט, הקנאה גורמת מיתה בטבע כמו שכתוב (משלי יד, ל) וירקב עצמות קנאה. התאווה מוציאה את האדם מהעולם ועדיין לא נשלמה תאוותו, וכמו שאמרו רז"ל (קה"א, לד) אין אדם מת וחצי תאוותו בידו. והרודף אחר הכבוד הכבוד בורח ממנו, ואמרו רז"ל (דב"ר ט, ט) מאה מיתות ולא קנאה אחת. ורש"י פירש משנה זו על אדם הראשון, שאלה המדות הוציאו אותו מהעולם. הקנאה, מלאכי השרת צלו לו בשר ומזגו לו יין (סנהדרין נט, ב), וראו כבודו ונתקנאו. והתאווה, להפרי. והכבוד, שהיה לו נתגרש מגן עדן. ויש אומרים, הקנאה שקנא קרח במשה ואהרן כו'. ג' רעות אלה הם ג' אבות הטומאה שנכללין בהם כל המדות הרעות. וכל ג' הנ"ל כשהם לטובה כוללים כל המדות הטובות, ועליהם רמז בן זומא בריש הפרק (אבות ד, א) איזה חכם כו', איזה גבור כו', איזה עשיר כו', כי הגבורה מדת הקנאה, כמ"ש גבור בגבור כמותו. [דהיינו שאין גבור מתקנא כי אם בגבור כמותו] וכן כתיב (במדבר כה, יא) בקנאו את קנאתי, פירש רש"י בקנאו את נקמתי, וקנאת סופרים יקנא אדם לטהר מעשיו וילחם עם יצרו שזהו המלחמה גדולה כמאמר הפילוסוף שפגע באנשי חיל שכבשו מלחמה גדולה אמר להם כבשתם מלחמה קטנה, ולא כבשתם מלחמה הגדולה, היא מלחמת אדם עם יצרו שזו המלחמה אינה פוסקת. (הובא בחובת הלבבות) ועל זה אמר איזה גבור הכובש את יצרו. איזה עשיר השמח בחלקו, היפך התאוה שאין אדם מת וחצי תאוותו בידו. איזה חכם הכבוד האמתי היא החכמה כמ"ש (משלי ג, לה) כבוד חכמים יתהלו. ועל זה אמר 'איזה חכם הלומד מכל אדם', ואינו רודף אחר הכבוד ואז הכבוד רודף אחריו וזה הלומד מכל אדם. וכמאמר רבי יוסי (מכות י, א) הרבה למדתי מרבתי, ומחבירי יותר מהם, ומתלמידי יותר מכולם. ועל ג' אלה אמר הפסוק (ירמיה ט, כ) אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו. רצה לומר, לא יתהלל בג' אלה כשהם מצד חומר. וזהו שאמר חכמתו גבורתו עשרו, דאז הם קנאה ותאוה וכבוד. פי אם בזאת יתהלל המתהלל בג' אלה כשהם מצד הש"י וזהו השקל ונדע אותי. חכמה, כמו שכתוב (דניאל ב, כא) קהב חכמתא לחימיו. גבורה, כי לו יתברך הגבורה, ואמרו בברכות (ע"י סוכה נב, א) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ואלמלא הקב"ה עוזרו לא יכול לו. העושר, לו יתברך העושר והוא קוצב לכל בריה ונותן לו חלקו הראוי לו. (של"ה, תורה שכתב, קרח, תורה אור)

תשובות

- א. אהרן רמז טלית – כשם שהטלית מתכסה בה האדם ומקפת אותו מכל סביבותיו, כך אהרן על ידי עבודתו וקרבנותיו מגן על ישראל ומכפר עליהם. הספרים רמז למשה רבינו שעל ידו ניתנה תורה לישראל. (פנים חדשות, רבינו בחיי) *
- ב. בְּנֵי קָרַח לֹא מָתוּ – כי היו גדולים צדיקים וטובים וזכותם עמדה להם ולא היו לו בנים ובנות קטנים, לכך לא הזכיר הכתוב בקרח טף. (הרמב"ן) *
- ג. גרמתם למיתתם ולא הרגתם אותם ממש שכן על ידם נענשו. תרגום אונקלוס אתון גְּרַמְתוּן דְּמִית עֲמִיָּה דִּי. וק"ל (שבת קמ"ט): כָּל שֶׁחֲבִירוֹ נֶעְנַשׁ עַל יָדוֹ אֵין מְכַנְסִין אוֹתוֹ בְּמַחֲצֵתוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. לפיכך הראה הקב"ה שמשה ואהרן נקיים וירד הענן לעיני כל העדה. (באר יוסף)
- ד. דתן ואבירים הם ההוכחה הטובה ביותר שקורח דאג רק לכבודו, שאם כוונתו היתה לשם שמים מדוע צירף אליו את הרשעים הללו. (יראה ודעת)
- ראיה נוספת – אָמַר רַבִּי לֵנוּ: מִשְׁאֵי שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת פְּרָדוֹת לִבְנוֹת הָיוּ מִפְתָּחוֹת בֵּית גִּנְזֵיוֹ שֶׁל קָרַח, וְכִוְלָהוּ אֶקְלִידִי וְקִלְיִי דְגִלְדָּא. וכולם מפתחות ומנעולים של עור (פסחים ק"ט). ולמה דווקא על פרדות לבנות? מסביר המהרש"א – לפי שפרדה לבנה כשהיא נותנת בעיטה למישהו רוב הסיכויים שלא יהיה והמכה לא מתרפאת. אהרן ועוזיאל מסרו נפשם למען עם ישראל, וקורח מסר את נפשו עם ישראל על ממנו. (מדשן ביתך)
- ה. הרהרו אחר רבם – אמרו ייתכן שהקב"ה קיבלם ושוב יחזיר העבודה לבכורות כפי שתבע קרח. והם כמהרהרים אחרי השכינה ומוותרים על נבואת נביא בלבם וחייבין מיתה בידי שמים. ומשה ואהרן לימדו עליהם זכות, שלא חטא במעשה אלא קרח, והוא הגורם והוא המפתה אותם, וראוי הוא שימות לבדו לפרסם ולהודיע ענשו לרבים. (הרמב"ן, רבינו בחיי) וי"א מפני שלא מחו בידם. וכל מי שיש בידו למחות ואינו מוחה הוא נתפס באותו עון (רמ"א – שו"ע י"ד קנ"א) ומשה ואהרן התפללו על שאר העדה שהקב"ה יסלח להם מאחר ולא נטלו חלק במחלוקת. (מהר"א)
- ו. ו' אנשים היו חלוקים – משה, אהרן, אלעזר, איתמר, נחשון ואליצפן. ועוד כאילו כתוב וי, וי שאתם חולקים על רבכם. (פנענ רזא) שכל החולק על רבו כחולק על השכינה. (סנהדרין קי')
- ו. וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צָפוּי לַמִּזְבֵּחַ (י"ז א) ומגיל דמעלין בקודש אמר רבי אחא בר יעקב דאמר קרא (במדבר י"ז א) וַעֲשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צָפוּי לַמִּזְבֵּחַ כִּי הַקְרִיבֶם לִפְנֵי יְ-הוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וַיְהִי לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבַתְחִילָה בִּזְמַן שֶׁנִּיתְּנָה בְּהֵן הַקְטוֹרֶת הִיחָה קְדוּשַׁתָּן שֶׁל הַמַּחְתּוֹת כְּקְדוּשַׁת תְּשׁוּמֵי מִזְבֵּחַ (ששימשו להקטרת הקטורת), וַעֲשׂוּ שֶׁנַּעֲשׂוּ לְצִיפֵי לַמִּזְבֵּחַ, הֵעִלוּ אוֹתָן בְּקְדוּשַׁתָּן, לְכָל קְדוּשַׁת גּוֹפוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ. (מנחות ט"ז)
- ז. זקן היה יותר מבן נ' שנה, וממילא פסול לעבודת הלויים, ואין למנות לנשיא מי שפסול לעבודה. לעומת זאת אליצפן היה פחות מבן נ' שנים. (שפת אמת) *
- ח. חנוכת הבית בארץ ישראל הו' סעודת מצוה, אבל לא בחוץ לארץ. (מגן אברהם בשם ספר ב"ש – שו"ע או"ח תקס"ב)
- ח. חשיבותם קמ"ל כדרך שזמנו בתורה את המרגלים לפי חשיבותם. ואמרו במדרש (במדבר פ"ט) שלא היה בכולן קל מיתתו. והוא שאמרו (ר"ה כה:): מִשָּׁה וְאַהֲרֹן בְּכִהְיֵנוּ וְשִׁמוּאֵל בְּקִרְאֵי שָׁמָּה (תהלים צ"ט) שָׁקַל הַכֶּתֶב שֶׁלֹּשָׁה קָלִי עוֹלָם שֶׁלֹּשָׁה חֲמוּרֵי עוֹלָם, לוֹמַר לָךְ: יְרֻבְעֵל בְּדוֹרוֹ – כְּמִשָּׁה בְּדוֹרוֹ, בְּדוֹן בְּדוֹרוֹ – כְּאַהֲרֹן בְּדוֹרוֹ, יִפְתָּח בְּדוֹרוֹ – כְּשִׁמוּאֵל בְּדוֹרוֹ. וכיון שנמנה אחרון משמע שהוא היה הקטן שבכולם בתורה. ומה שמנה שמואל את עצמו באחרונה זהו דרך ענוה. (טעמא דקרא)
- ט. טמא מת לא בעי לטהרתו גילוח ותנופה אלא אפר פרה אדומה. והנה תחילת לגלוגו של קרח על משה ואהרן היה על שאהרן גילח את כל הלויים והניף אותם תנופה, והטעם משום שהלויים היו חילוף הבכורים שנטמאו בע"ז של העגל, דעבודה זרה מטמא כמת ומצורע נמי אתקש למת ומצורע בעי גילוח וגם קרבנו בעי תנופה. לכך משראה פרשת פרה אדומה לגלג על משה. (חת"ס עה"ת) *
- י. יעקב אבינו בצוואתו – ברכתו אמר לראובן (בראשית מט ד) פָּתַח כַּמִּים אֶל תּוֹתֵר, ולא משה בדה זאת מלבו, לכך לא הזכיר בְּנֵי רְאוּבֵן שרצה לומר להם שישכחו את טענתם שלראובן כבכור מגיעה המלוכה בישראל. (אונים תורה)
- כ. כנעניים הו' הָאֲנָשִׁים הָהֵם, והכי קאמר גם אם תנקר את עיני הכנענים לא נוכל לעלות עליהם לגדול חזקם ורוב גבורתם. א"נ אף עיור בצהרים ימשש ויבין שאין בך ובציוויך ממש לכן לא נָעֻלָה. והוא משל להסתרה מלהבין הטעות. ד"א וכי רוצה אתה לסמות את עינינו שאין אנו מבינים טעותך ובדויי לכך. (פנענ רזא) ורש"י פירש 'פָּאָם הַתּוֹלָה קָלְלָתוֹ בְּחִבְרוֹ'. א"נ גם אילו הענישת אותנו בניקור עינים לא נָעֻלָה. א"נ הוא משל הדיוט שאומרים בני אדם עיני פלוני סגורות הן לכך אינו רואה, התרצה לנקר עיני הָאֲנָשִׁים הָהֵם היוצאים ממצרים שלא יראו, וכאלו אמרו התרצה לנקר עיניהם שלא תראנה, כי בודאי זה שעשית דבר ניכר ונראה לעינים. (רבינו בחיי) *
- ל. לֹא תִמּוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי וְלֹא תִרְעַתִּי אֶת אֶחָד מֵהֶם (במדבר י"ז טו). שמואל הנביא מוכיח את ישראל על שביקשו להם מלך ומאסו במלכות ה' ובעבדיו הנביאים ואומר ששירת את העם באמונה (ש"א י"ב א) אֶת שׂוֹר מִי לְקַחְתִּי וְתִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי. ושמואל היה מבני בניו של קורח.
- מ. מידה כנגד מידה – הם חלקו על משה רבינו וממילא ערערו על התורה שנתן. ודרשו חז"ל (שבת פה.) 'יוֹם הַשִּׁשִּׁי', ה' יְמִיתָה לְמָה לִּי? – מִלְּמַד שֶׁהִתְנָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם מַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית וְאָמַר לָהֶם: אִם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה – אֲתֵם מְקַבְּלִין, וְאִם לֹא – אֲנִי מְחַזֵּר אֲתֵכֶם לְתוֹהוֹ וְבוֹהוֹ. וַיִּכְלֹ הַשָּׁמַיִם וַיִּהְיֶה נִתְקָיִים הָעוֹלָם. לכן אלו שעירערו על אמיתות התורה נבלעו באדמה ונעלמו מן העולם. (מעייין השבוע בשם ר' סולימאן אוהנא מתלמידי האר"י) *
- נ. נגרים ונטפלים אחר קורח ייחס אותם ל'עַדֵּת אֲבִירִים' לפי שאף אבירים עצמו היה מושפע ונטפל. שהרי על הפסוק (שמות ב' יג) וַהֲנִה שְׁנֵי אֲנָשִׁים עֹבְרִים נֹצִים וַיֹּאמֶר לְרִשָּׁע לְמָה תִּפֶּה רֵעֶךָ, אומרים חז"ל כי הנצים היו דתן ואבירים, והמכה היה דתן. תרגום יונתן – וְהָאֵת דְּתָן וְאַבְיָרִים גִּיבְרִין וְהוֹדְאִין נֹצִין וְכֵן חָמָא דִּי וְקָח דְּתָן דִּיהָ עַל אֲבִירִים לְמִימְחָה, הרי שדתן היה רשע יותר מאבירים, בעוד שאבירים היה רק נטפל אליו. לפיכך כתיב עַדֵּת היינו לנגררים ולנטפלים אחר קורח הוא ייחס אותם ל'עַדֵּת אֲבִירִים'. ובליעה ממש נאמר על דתן וְתַבְלַע דְּתָן שֶׁנִּבְלַע עֲמוּק מְאוֹד, ועל הנטפלים נאמר וְתַבְלַע עַל עַדֵּת אֲבִירִים מִשְׁמַע כִּסְיֵי בַלְבָּד וְלֹא בְלִיעָה. (מאה קשיטה לרבי מנחם עזריה מפאנו) *
- ס. סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה – שְׂבֻעוֹת צִדִּיקִין, אף היא בְּלִשׁוֹנָה נֶאֱמָרָה. בכל לשון שהנשבע מבין, ולא דווקא בלשון הקודש אומרים לו: הֵנוּ יוֹדְעִי, שֶׁקָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵן נִדְעָעוּעַ בִּשְׁעָה שֶׁאֲמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּסִינִי 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱ-לֹהֶיךָ לְשׁוֹא' וְכָל עֲבִירוֹת שֶׁבַתְחֹרָה נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ. וְכָאן מִמֶּנּוּ וּמִמִּשְׁפָּחָתוֹ, וּמִקָּל הָעוֹלָם כּוֹלֵן וְכִי וְאִם אָמַר: 'הֵרִינוּ נִשְׁבַּע' – הַעוֹמְדִין שֵׁם אוֹמְרִים זֶה לָזֶה: 'סוּרוּ נָא מֵעַל אֶהְיֶה הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה נְגוּ'. וְכִשְׁמִשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ אוֹמְרִים לוֹ: הֵנוּ יוֹדְעִי, שֶׁלֹּא עַל דַּעְתָּךְ אֲנִי מִשְׁבִּיעִין אוֹתָךְ, אֲלֵא עַל דַּעַת הַמָּקוֹם וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין. (שבועות ט). הביאור בזה כיון דעדת קרח נשבעו לשקר על כן הרוצה להישבע אומרים לו פסוק הנאמר אצלם. (פרדס שמאי) *
- ע. עכשיו אתה משתרר עלינו, גַּם הַשְׁתַּרְר פִּירוּשׁוֹ גַּם מְקוֹדֵם בְּמִצְרַיִם כְּשֶׁאֲמַרְתָּ לָנוּ (שמות ב' יג) לְמָה תִּפֶּה רֵעֶךָ. (פרדס שמאי)
- פ. פרי השקד הוא מכובד וממהר לצאת משנה לשנה יותר משאר פירות, ומפני זה נקראו שקדים מלשון שקידה, כמ"ש (ירמיה י"ב) כִּי שִׁקְדָּ אֲנִי עַל דְּבָרֵי לַעֲשׂוֹת, והפרי הזה מר מתחלתו רמז שכל המערער על הכהונה הקב"ה ממהר להפרע ממנו ומותח כנגדו מדת הדין. (רבינו בחיי)
- צ. צדקתם של משה ואהרן בתוך בני ישראל הגינו עליהם, על דרך שמצאנו (תענית כ:) גְּבִי רַב אֶצְא בֶּר אֶהְיָה, שהיה בתוך בית רעוע וכל זמן שהיה בתוך הבית לא נפל הבית, שהיתה צדקתו מגינה על הבית וכשהוציאם נפל הבית. לפיכך אמר הקב"ה הִבְדַּלְתִּי וְעַל יָדִי זֶה וְנֶאֱכַלְה אֲתֵם כְּרָגַע. (אמרות ה') *
- ק. קב"ה פתח לו כאן פתח שיבקש עליהם רחמים וזה כוונת לְאֹמַר שִׁיאֲמַר לִפְנֵינוּ דְּבָרֵי רִצּוּי וְכֵן עָשָׂה מִשָּׁה רַבִּינוּ תִּכְפָּ דַּכְתִּיב וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ וְגו' והועילה תפילתם. (פרדס שמאי בשם מלא העומר)
- ר. ראש חודש היה – שהרי אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה: וַיִּשְׁמַעִית דְּהוּוֹ אֲמְרִין: 'מִשָּׁה וְתוֹרְתוֹ אֶמְתָּ, וְהֵן בְּדָאִין'. אָמַר לִי: פֶּל תִּלְתִּין יוֹמֵי מִהֲדָר לְהוֹ גִּיהֶם לְקַא כְּבִשָּׁר בְּקֻלְחָת, וְאֲמְרֵי כִּי: 'מִשָּׁה וְתוֹרְתוֹ אֶמְתָּ, וְהֵן בְּדָאִין'. פִּירֵשׁ הַרְשָׁב"ם – כָּל רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. (בב"ב ע"ד) *
- ש. שלח שפודה את הבן אין לברך שהחינו לא השליח ולא האב, ומבטל ברכת שהחינו כשפודה ע"י שליח. (טעמי המנהגים בשם תשובת פני אריה ובשם הצ"ח)
- ת. תחיית המתים יעלה הקב"ה את היורדים לשאול. כמו שנאמר שם יְ-הוָה מְמִית וּמַחְיֶה שֶׁמְדַבֵּר בִּזְמַן תְּחִיַּת הַמֵּתִים מוֹרִיד שְׁאוּל נִעְלָל. ודוקא מן השאול כי מן האבדון אין יציאה כלל. אבל עד לתחיית המתים גם מן השאול אין עולים כלל. (פניני הגר"א) *
- ת. תִּשְׁתַּרְר (ט"ז א) בגימטריא ט"ו מאות (1500). וכן כל אותיות האלפא ביתא עולים ט"ו מאות פחות ה'. שים תחתם ה' אותיות כפולות דהיינו מנצפ"ך למלאות המספר, וכך אמר כִּי תִשְׁתַּרְר עֲלֵינוּ שֶׁשְׁמַעַת הַתּוֹרָה הַכְּתוּבָה בִּאלְפָא בֵּיתָא מִפִּי הַגְּבוּרָה גַּם אֲנִי שִׁמְעֵנוּ. (פנענ רזא) דבדיבור אֲנִי יְ-הוָה אֱ-לֹהֶיךָ נכלל כל תרי"ג המצוות מצד הנותן ולא מצד המקבל. (רזא דמאיר)

מקורות / חידודים *

א. קורח ועדתו לגלגו על כל מצוות שבתורה, באמרם שמשנה בדה אותם מלבו ח"ו, אך בחרו דווקא בשני המצוות הללו כדי לרמוז על טענתם. הם טענו שעם ישראל כולו קדוש, ובזה הוא דומה לבית שמלא ספרים או לבגד שכולו תכלת, שאינם צריכים מוזהו או חוט תכלת. כוונתם בזה שאין צורך במשה רבינו איש התורה הרומזת במוזהו, ואין צורך באהרן הכהן הלבוש בגד תכלת הרומזת בחוט תכלת שבציצית. (צידה לדרך)

ב. **וְאֵת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקָרַח** - ואת כל האדם אשר לקרח הנמשכים אחריו במחלוקתו. ולכן לא מתו בניו שלא נגררו אחריו בזה. (ספורנו)
 ז. בשעה שהרג משה את המצרי נולד קורח. (מגיד מישרים שמות כ). ובמד"ר (פרשה י"ח אות ב) איתא קורח מטועני הארון היה. וי"ל שהכוונה שהיה ממשפחת קהת שהם היו מטועני הארון דהיינו בניו ומשפחתו ולא הוא עצמו שהרי כבר עבר את הגיל המותר. החידושי הרי"ם כותב שקורח היה במחלוקת בן מאה ושלושים שנה.
 ט. קרח היה במדרגה גבוהה מאד שהשיג טעם של פרה אדומה והיה סבור להיות במקום משה. 'פרשת פרה אדומה ראה' וידוע בכמה מקומות ד'ראיה' הוא לשון הבנה, כמו (ש"ב טו ג) **רָאָה דְּכָרְךָ טוֹבִים**, שמכח שהשיג טעמו של פרה הרהיב בנפשו עוז לחלוק על משה רבינו ובשביל גאוותו נפל ונשבר. (ישמח משה עה"ת)
 איתא במ"ר פ' חקת - ר' חנן בן פזי תר קרא בפ' פרה שיש בה משבעה שבעה. שבע פרות, שבע שריפות, שבע הזיות, שבע כיבוסין, שבעה טמאים, שבעה טהורים, שבעה כהנים. ואם יאמר לך אדם חמשה הן אמור לו **וַיִּדְבֹּר - הִנֵּה אֵל מִשָּׁה וְאֵל אֶהְרֹן לְאֹמֶר זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה** (במדבר יט ב). פי' שגם משה היה כהן ע"ד שאחז"ל בזבחים שכל מ' שנה שימש משה ככה"ג וא"כ כיון שראה קרח פ' פרה אדומה הואיל ושם מוכח שע"כ יהיה משה גם כן כהן גדול כל מ' שנה לפי שפרשת פרה אדומה נאמרה בר"ח ניסן כדאיתא ח' פרשיות נאמרו באותו יום וא"כ כשהם שנים כה"ג אז אהיה גם אני כה"ג. (ידי משה מד"ר פי"ח)

פרשת פרה אדומה ראה - שמע שפרה אדומה באה לכפר על חטא העגל 'תבוא האם ותקנה צואת בנה' והיה סבור שאין עוד צורך בסנגוריה של משה רבינו **אֲנִכִּי - הִנֵּה אֲנִי-לְהִיף** 'לי צויות ולא להם' על כן אמר **כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קֹדְשִׁים**. (פנינים יקרים)
פרה אדומה בגימטריא זה על עון עגל (341) (בעה"ט)

כ. תרגום יונתן - **הַעֲיִנְיָהוּן דְּגִבְרִיא הָאִינוּן דְּבִאֲרָעָא הֵיאָה תַּסְנִינִי וְתַהוּן לֹא נִיטִיק לְמִנָּן**.
 מ. הטעם שנבלעו באדמה דווקא - הוא חלק על כהונתו של אהרן משום שרצה להתמנות בעצמו ככהן גדול. הוא רצה לעלות למעלה - וירד חיים למטה. (צופר דבש)
 לפי שקין נתגלגל שלוש פעמים מצד נפש רוח נשמה, דהיינו במצרי שהרג משה, ויתרו וקרח. ומשה גלגול של הבל, עשה בו נקמה שלוש פעמים. ויתרו נתן לו צפורה שהיא תואמתו היתרה. וקרח נהרג ומיתתו בבליעה מדה כנגד מדה, כי פצתה האדמה לבלוע דם הבל. (אור תורה בשם השל"ה)
א"נ גזירה על המת שישתכח מן הלב (ברכות נח): וכאן רצה הקב"ה שאלו לא ישתכחו מליבם של בני"י, כדי שיוזכרו היטב בגנות המחלוקת. לפיכך הורידם חיים שלא ישתכחו מהלב כשאר מתים. (מדשן ביתך) **הם רצו** להגביה על כל, לפיכך נשפלו. וכן עוזיה רצה להיכנס לפני ולפנים ונשתלח חוץ למחנה. (מושב זקנים)
 האם רק אתה ואהרן אחיך הנכם 'עיני העדה' ואת 'עיני האנשים' הם הנקרא - הן אינן שוות כלום בעיניך ואין אתה מצרף אותנו בענייני ההנהגה. (אזנים לתורה)
 הקב"ה כפה על בני"י הר כגיגית לבלוע אותם אם לא ירצו לקבל התורה. ועתה מאחר שהם נדחים מהתורה יבוא הקב"ה ויברא פה לאדמה לבלוע אותם כפי שעשה במתן תורה. (תוספות)

ג. **דָּתָן - שְׁעָרָה וְזֵת אֵל, אֲבִירָם - שְׁאִיבָר עֲצָמוּ חִזְקוּ לִבְנוּ מַעֲשֹׂת מְשֻׁבָּה, וְאֹנָן - שְׁיָשֵׁב בְּאֵינִינוּ, פִּלְתָּ - שְׁנַעְשֻׁוּ לוֹ פְּלָאוֹת, בֶּן רְאוּבֵן - בֶּן שְׁרָאָה** (סנהדרין קט ב)

ס. משביעין אותו בכל לשון שהוא מבין ויאימו עליו (פי' ענין אימה) קודם שישביעוהו ואומרים לו הוי יודע שכל העולם נודעזע בשעה שאמר הקב"ה **לא תשא** ובכל העבירות שבתורה נאמר **ונקה** וכאן נאמר **לא ינקה** וכל העבירות שבתורה נפרעים ממנו וכאן ממנו וממשפחתו ולא עוד אלא שגורם ליפרע משונאיהם של ישראל שכל ישראל ערבים זה לזה כל עבירות שבתורה תולים לו שנים ושלושה דורות אם יש לו זכות וכאן נפרעים מיד דברים שאין אש ומים מכלים אותם שבועת שקר מכלה אותם אמר איני נשבע פוטרים אותו ונותן מה שטען חבירו אם אמר הריני נשבע וחבירו תובע העומדים שם אומרים זה לזה **סורו נא מעל אהלי הרשעים האלה** ואומרים לא על דעתך אנו משביעים אותך אלא על דעתנו ועל דעת ב"ד. (שו"ע חו"מ פז כ)

צ. ומה שהוצרך לומר **הַבְּדִלּוֹ** והקב"ה יש בידו להמית ולהחיות ולא היה צריך הבדל אצלו שהרי יכול הוא להמית את הרבים ולהציל את היחיד בתוכם, וכמו שאמר רז"ל שנים ושלושה היו מתכסין בטלית אחד השנים מתים והאמצעי נצול, וכענין שכתוב (תהלים צא) **יַפֵּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וּרְבֹכָה מִיְמִינֶךָ אֱלִיף לא יָגֵשׁ**, וא"כ מה צורך לומר **הַבְּדִלּוֹ**. אלא כדי שלא ידבק בהם האויר הרע שבמכת הדבר, כענין האמור באשמו של לוט (בראשית יט) **נִמְכַּט אֲשֶׁתּוֹ מֵאֲחֵרָיו וְתָהִי נֹצֵבִי מִלָּח**. או מטעם שאמר רז"ל כשמדת הדין מתוחה אינו מבחין בין צדיק לרשע. או אפשר לומר שאמר כן לכבוד הצדיקים, שהקב"ה לא ישלח ידו בהם בעוד שהצדיקים ביניהם. (רבנו בחיי)

הַבְּדִלּוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת - לא על משה ואהרן הוא אומר, כי לאלה לא תפגע מדת הדין הגם שיהיו בתוך העדה הכלה, ח"ו, וזה לך האות: אהרן - שהיה בתוך עדת קרח ונבקעה האדמה תחתיהם ולא נפגע, אלא כוונת מאמר ה' הוא על הצדיקים שהיו בתוך העדה כיהושע וכלב ושאר הצדיקים ובני בתיהם של משה ואהרן ושל שאר הצדיקים, ולזה אמר קודם למאמר **הַבְּדִלּוֹ, וַיִּדְבֹּר - הִנֵּה אֵל מִשָּׁה וְאֵל אֶהְרֹן לְאֹמֶר**. ואם על משה ואהרן הוא אומר לא היה צריך לומר תיבת **לְאֹמֶר**, אלא **לְאֹמֶר** (לאחרים) לעדת הצדיקים הבחונים אצלם ולבניהם ובני ביתם שהיו בתוך העדה. (אה"ח)
 וכ"כ הספורנו - **הַבְּדִלּוֹ** שלא תגין זכותם עליהם, כענין (איוב כב ל) **יִמְלֹט אִי יָקִי**.

ר. **וְאֹמֶר שָׁכֵן הוּא בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ** - אפשר לפי שהם אמרו (טו ג) **כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קֹדְשִׁים** רצונם שראוי מכל י"ב שבטים מכ"א להיות כהן גדול בחודש א' שיהיה מקריב כל א' בחודשו כעין הנציבים בימי שלמה ודעתם לכהונה לי"ב שבטים כנגד י"ב מזלות אבל הש"י ב"ה בחר לו כהן א' כי הוא אחד אמיתי. (חידושי אגדות - שם)

כיון שבראש חודש מקריבים שער לכפר על מיעוט הלבנה, שכן טענה הלבנה ואמרה רבש"ע הואיל ואמרתי דבר הגון אמעט את עצמי? למדנו מכאן שטענת הלבנה 'אי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד' היתה הוגנת וצודקת, וממילא זו ראייה כי משה אמת ותורתו אמת ואכן אי אפשר שיהיו שני ברואים שווים זה לזה. (נר לדוד)

ת. **שְׂאוּל מה משמעותו בענין גיהנם?** שְׂאוּל לשון השאלה, כי כל הנפשות גופם שלהם העיקרים הם בקבר ורק נותנים להם גופים בגיהנם דרך שאלה והשאלה, כדי שיצטערו בגיהנם יותר בעת שנידונים בו כשהם מלובשים תוך גופם ואין להם גופים שלהם אלא דרך השאלה נותנים להם. (בניהו - עירובין יט.)
 חנה התפללה (שמו"א ב, ו): **מוֹרִיד שְׂאוּל נִעַל** - ביקשה על אלו שירדו חיים שאוּלָה, שיעלו משם בזכות שמואל הנביא.
 ולכאורה מה אכפת לחנה מקורח? אלא, כיון שראתה שהוא טוען נגד שמואל הנביא טענה גדולה, כמו שרש"י אומר: קרח שפקח היה מה ראה לשטות זו? אלא שעינו הטעתו, שעתידיים שמואל שהוא מבני בניו להגיד שירה למנצח לבני קרח, לכן חנה התפללה על בני קרח.

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת